

Motion till riksdagen

1988/89:A480

av Martin Olsson och Görel Thurdin (båda c)
Samlade insatser för Västernorrlands län

Västernorrland är det län som drabbats av den största befolkningsminskningen under 80-talet. 1988 var Västernorrland det enda län som fortsatte att minska befolkningstalet och prognoserna för sysselsättning och befolkningsutvecklingen pekar mot fortsatt tillbakagång om inte kraftfulla åtgärder sätts in.

Trots att länsstyrelsen redan 1985 betecknade Västernorrland som ett län i kris och trots att den negativa utvecklingen gällt länets samtliga sju kommuner har det under senare år varit mycket svårt att få stöd på riksnivå för lokaliseringar eller andra åtgärder som skulle kunna bidra till att vända utvecklingen till att bli positiv även i detta län.

Regeringen tillsatte inte den västernorrlandsgrupp som länsstyrelsen begärde 1985. Den socialistiska riksdagsmajoriteten avvisade i våras motionskrav på att pröva förutsättningarna för utlokalisering av hela eller delar av Vattenfalls huvudkontor till länet. Kustbevakningens centrala ledning, som med fördel borde ha kunnat lokaliseras till Härnösand, gick till Sydsverige. Detta är bara två av flera exempel på hur lokaliseringsbeslut gått Västernorrland emot. Det finns tyvärr många fler exempel under 80-talet. Dessutom hotas länet av minskade försvarsanslag och försämrade järnvägsförbindelser samt vissa lokaliseringar från länet.

Kraftfulla åtgärder borde för flera år sedan ha satts in för att försöka vända utvecklingen i Västernorrland. Vi har årligen i riksdagsmotioner framfört detta krav. Eftersom regeringens företrädare i fråge- och interpellationsdebatter i december gett besked om att några särskilda insatser för Västernorrland ej är motiverade och eftersom budgetpropositionen knappast innehåller några konkreta positiva förslag för Västernorrland, finner vi det nu nödvändigt att återkomma med våra motionskrav.

Liksom i vår motion 1987/88:A449 vid fjolårets riksmöte framför vi nu kravet på att riksdagen skall uttala sig för samlade åtgärder syftande till en positiv utveckling för Västernorrlands län.

Synnerligen viktigt för Västernorrland – utöver bifall till speciella motioner gällande länet – är också att de olika centerkrav, som framförts i syfte att bryta koncentrationspolitiken och uppnå regional balans, bifalles.

Västernorrlands fortgående befolkningsminskning

Hittills under 80-talet har Västernorrlands län drabbats av en befolkningsminskning på nära 8 000 personer och är nu nere i 260 000 invånare. 1956 var

befolkningen högst, nämligen drygt 281 000. 60- och 80-talen har varit mycket negativa för länet medan 70-talet innebar en positiv befolkningsutveckling.

Mot. 1988/89
A480

Inget annat län har under 80-talet drabbats av så stor befolkningsminskning som Västernorrland och inget annat län redovisade minskad befolkning under 1988. Bortsett från 1988 har länets samtliga sju kommuner förlorat invånare under flera år i följd.

Av länsstyrelsen upprättade prognoser tyder dessvärre på en fortsatt avtappning av befolkningen. Fram till 1995 minskar länets folkmängd enligt försiktiga prognoser med ytterligare 5 000 personer. I en alternativ prognos som bygger på andra, men enligt länsstyrelsen också realistiska utvecklingsförlopp, beräknas minskningen bli 10 000 personer.

Den fortgående befolkningsminskningen har lett till successivt allt mer ogynnsam åldersfördelning, ökande svårigheter att upprätthålla befolkningstal och service i glesbygden, lägre skatteunderlag för landstinget och kommunerna samt en hel del andra problem såväl för enskilda som för samhället i stort.

Utvecklingen och prognoserna visar klart att en rent oacceptabel situation uppstår om inte befolkningsutvecklingen stoppas upp och vänds i en ökning genom nettoinflyttning.

Arbetslösheten i länet har sjunkit, men detta beror främst på att nettoutflyttningen varit så stor. De lägre arbetslöshetstalen är alltså i huvudsak inte uttryck för ökad sysselsättning utan för en markant minskning av antalet människor i arbetsför ålder.

Ett län med utvecklingsmöjligheter

Västernorrland har stora utvecklingsmöjligheter med dess goda förutsättningar inom bl. a. skogs- och verkstadsindustri, kemisk industri, högteknologisk utveckling, energiutvinning, jord- och skogsbruk samt turism och statlig förvaltning. Länet centrala läge mitt i Sverige och även i Mittnorden har även värden som borde kunna vara en tillgång för länets utveckling liksom länets relativt goda kommunikationer till Stockholm.

Det är enligt vår mening viktigt att länets olika resurser och förutsättningar utnyttjas för att åstadkomma en positiv utveckling. För att detta skall bli möjligt fordras insatser såväl på läns- som riksnivå.

På riksnivå måste det bli en återgång till en regionalpolitik med regional balans som målsättning. Som framgår av länsrapport -88 för Västernorrland har den s.k. tredje vägens politik – även kallad omfördelnings- och flyttlasspolitik – fått allvarliga konsekvenser för Västernorrlands län. Allmän regional näringspolitik har ersatts av omflyttning av kapital och människor till starkt växande storstadsområden.

Förutom en allmänt positiv regionalpolitik behövs även speciella satsningar på Västernorrland i form av omlokaliseringar och av överföring av ytterligare uppgifter till myndigheter och verksamheter i länet.

Vi vill nämna två exempel på att lokaliseringar kan ge mycket positiva resultat och markant bredda arbetsmarknaden på en ort. Kramfors har under lång tid dominerats av en krympande skogsindustriell verksamhet. Lokalise-

ringen av u-landscentrat till Sandö med utbildning av u-landsarbete och kurser i ett flertal språk har tillfört denna kommun inte bara välkomna nya arbetstillfällen utan också en speciell kompetens som kan ge nya utvecklingsmöjligheter.

Sundsvall har traditionellt dominerats av industriell och kommersiell verksamhet. Under 70-talet lokaliserades dit statlig administration och ytterligare domstolar. Dessa lokaliseringar har på ett påtagligt sätt breddat den tidigare ganska ensidiga arbetsmarknaden där.

Brist på regeringsinitiativ

Trots att Västernorrland, under den 6-årsperiod vi nu haft socialdemokratisk regering, drabbats så hårt av befolkningsminskning har regeringen inte velat göra några speciella satsningar på Västernorrland. När länsstyrelsen redan 1985 betecknade länet som ett krisläm i skymundan och begärde att en särskild västernorrlandsgrupp skulle upprättas inom kanslihuset för att öka kunskapen om och förståelsen för Västernorrland var regeringens svar ett nej.

Vi vill här erinra om några lokaliseringsprojekt som under senare år – trots lämpliga lokaliseringsorter inom Västernorrland – gått till andra län. Centrala registreringsmyndigheten för företagsinteckningar förlades till Malmö i stället för till Sundsvall. Hörselgymnasiet, som planerats till Härnösand, lokaliserades i stället till Örebro. Sjöbefälsskolan i Härnösand lades ner, medan andra sjöbefälsskolor blev kvar. Kustbevakningens centrala ledning lades till Karlskrona, trots att Härnösand hade goda förutsättningar för denna nya myndighet. Den socialistiska riksdagsmajoriteten har avslagit motionskrav om utlokalisering av hela eller delar av Vattenfalls huvudkontor till Västernorrland. Däremot har regeringen tagit initiativ till utlokalisering av delar av detta huvudkontor till Borlänge och Luleå.

Under den gångna hösten har arbetsmarknadsministern i interpellations- och frågesvar meddelat att regeringen inte anser att några särskilda åtgärder för Västernorrland är motiverade. Det är ett anmärkningsvärt svar både mot bakgrund av den långsiktigt negativa utvecklingen och de aktuella problemen inom vissa industrier i länet. Det är också anmärkningsvärt om man jämför med regeringens beredvillighet att komma med "paket" eller andra speciella åtgärder när andra regioner i vårt land har haft stora problem.

Årets budgetproposition blev en ytterligare bekräftelse på att regeringen ej uppmärksammat Västernorrlands situation. Länet nämns knappast och inga satsningar föreslås. I den länsvisa kortfattade informationen om förslag i budgeten finner vi för Västernorrland praktiskt taget endast redan kända och pågående projekt som televerkets kontorsbygge i Sundsvall och att Deltavägen skall byggas färdig för 185 miljoner kronor. Denna kontroversiella satsning leder som vi kritiker framhållit hela tiden till att inga andra riksvägsprojekt kommer till stånd i länet på grund av att Deltavägen fordrar så stora anslag.

Bästa sammanfattningen av budgetpropositionen contra Västernorrland finns nog i Dagbladets (s) intervju med landshövding Bertil Löfberg den 11 januari i år. Vi citerar: "Regeringens budget är en mager utdelning för

krislänet Västernorrland. Bergslagen, varvsorterna och Norrbotten fick även i år öronmärkta pengar. Men några satsningar på länet (Västernorrland) syns inte i budgeten. ... Den västernorränning som hoppades på glädjebesked i arbetsmarknadsminister Ingela Thaléns huvudtitel, blev alltså grymt besviken."

Mot. 1988/89
A480

Det bör mot bakgrund av regeringens bristande intresse inte råda någon tvekan om att riksdagen bör, genom bifall till olika motionskrav gällande Västernorrland, klart ange att åtgärder måste vidtas.

Våra motionskrav m.m. gällande Västernorrland

Under årets allmänna motionstid har vi tillsammans eller var för oss eller tillsammans med andra medmotionärer väckt flera motioner med krav som är av särskilt intresse för Västernorrlands län, nämligen

- om lokalisering av Vattenfalls huvudkontor eller delar därav till Västernorrland (motion tillsammans med m och fp).
- lokalisering av journalistutbildning för Norrland till högskolan i Sundsvall/Härnösand (motion tillsammans med alla övriga riksdagsledamöter från länet).
- ändrad fördelning av medel till lokala kurser vid högskolorna, vilket skulle ge större andel för bl.a. Västernorrlands län.
- lokalisering av elenergiinriktad civilingenjörsutbildning till högskolan i Sundsvall/Härnösand,
- utredning om utvecklande av ett Mittsvenskt universitet med bl.a. högskolan i Sundsvall/Härnösand och Östersund som bas.
- behålla baskurs i teologi i Härnösand.
- utbildningsresurser ur ett regionalpolitiskt perspektiv,
- ökade satsningar på järnvägarna, bättre person- och godstrafik, bl.a. snabbtåg Sundsvall–Stockholm och garantier för underhåll av banan Sundsvall–Härnösand–Långele.
- krav på att banverket upprustar ostkustbanan för att möjliggöra snabbtåg Sundsvall–Stockholm (sexpartimotion av ledamöter från Västernorrlands och Gävleborgs län).
- satsningar för utökning av verksamheten vid SVAR i Ramsele.
- ökade satsningar på hundskolan i Sollefteå.
- öppnande av gruvbrytning i Rockliden, Örnsköldsviks kommun,
- skydd för torskfisket längs Norrlandskusten.
- höjning av stödet för särskilda åtgärder för Norrlandsjordbruket med 100 miljoner kronor, varav en del kommer att tillfalla Västernorrland,
- ökat stöd för byggande av skogsbilvägar,
- ökade anslag för kalkning i Norrland.
- förbättringar av den civila beredskapen inom Västernorrland,
- persontransportstödet utvidgning till att även gälla inom Ånge kommun.

Vi vill även erinra om följande frågor angående Västernorrland som vi ställt till statsråd under hösten och vintern:

- fråga till jordbruksministern den 17 januari av undertecknad Thurdin angående åtgärder med anledning av kustrykesfiskarnas stora problem på grund av utfiskningen längs kusten.

- fråga till statsministern den 29 november av undertecknad Olsson om regeringen avsåg att föreslå samlade åtgärder för Västernorrlands län.
- fråga till arbetsmarknadsministern den 15 november av undertecknad Olsson angående åtgärder för att rädda sysselsättningen vid Telis fabrik i Sundsvall.

Som vi framhållit tidigare i denna motion är Västernorrland i förhållande till befolkningsutveckling och negativa prognoser ett län med stora problem, men ändå ett län som är ganska bortglömt. I denna motion visar vi på länets problem och uteblivna regeringsinitiativ för att lösa problemen. Vi har även angett de olika motionskrav gällande länet som vi framfört under årets allmänna motionstid. Övriga åtgärder som fordras för länet avser vi inte att föra upp i separata yrkanden utan nöjer oss med att redovisa exempel på områden – utöver dem vi väckt motionerom – som behöver uppmärksammas och för vilka åtgärder bör ingå i det samlade paket för åtgärder som vi önskar att regeringen skall framlägga sedan riksdagen gjort det av oss i denna motion begärda uttalandet härom.

Fordras fler statliga lokaliseringar

Genom utlokaliseringar till länet under 70-talet tillfördes länet många arbetstillfällen och fick en vidgad arbetsmarknad. Den fortgående rationaliseringen inom de statliga verken och myndigheterna innebär att risken är stor – för länet – att antalet anställda vid dessa verk minskar. För att motverka detta är det viktigt att ytterligare uppgifter kan tillföras dem. Det finns även speciella skäl att vid lokaliseringsbeslut gällande nya myndigheter eller vid omlokaliseringar av verksamheter prioritera Västernorrland för att därigenom kraftfullt bidra till att arbetstillfällen tillförs länet.

Vi vill här även påpeka vikten av att hoten om lokaliseringar *från* länet av olika verksamheter inte får genomföras.

Jord- och skogsbruk

Förutsättningarna för jord- och skogsbruk i länet är mycket goda. Men för en framtid för dessa näringar fordras att utövarna kan räkna med en långsiktig lönsamhet, särskilt om ungdomarna skall våga ta över. För stora områden av länet är dessa näringar grunden för boende, service och arbete. För att behålla levande bygder är ett livskraftigt jordbruk en förutsättning. Det är för länets framtid ytterst viktigt, att jordbruket ges förutsättningar för fortsatt drift över hela länet. Krav på produktionsbegränsningar får inte gälla Västernorrland.

Över huvud taget är det nödvändigt att landsbygdens olika förutsättningar utnyttjas för att nå en positiv utveckling där. Olika näringar, i många fall i kombination, behövs för att behålla eller uppnå tillräckligt befolkningsunderlag för boende, service och trivsel.

Inlandet i Västernorrlands län har drabbats av de största befolkningsminskningarna i förhållande till sin befolkning. Med hänsyn dessutom till att åldersstrukturen blir mycket ogynnsam för den återstående befolkningen blir problemen speciellt stora i dessa områden. För att rädda inlandet fordras omfattande och kraftfulla åtgärder både i form av gynnsammare regler för inlandet för att kompensera avstånd, brist på allsidig arbetsmarknad, service och kulturella utbud. Dessutom fordras medvetna lokaliseringsåtgärder för att samhällliga verksamheter – och så långt möjligt även privata verksamheter – skall förläggas dit.

Utbildning

En bred utbildning och utbildning på kvalificerad nivå är viktiga delar av infrastrukturen. Centerpartiet har under flera år krävt större resurser för skolan samt större satsningar på de mindre högskolorna. För Västernorrlands län är en sådan politik av största betydelse. I flera motioner i år har vi redovisat konkreta krav på förstärkningar av bl.a. Sundsvall/Härnösands högskola.

Det är viktigt för länets framtid att dess ungdomar kan få tillfälle till en god utbildning inom det egna länet anpassad efter förutsättningarna för länets näringsliv. Därigenom får länets ungdomar större möjligheter att finna sysselsättning utan att flytta till andra delar av landet. Samtidigt ger utbildningsmöjligheterna inom länet bättre förutsättningar för att länets ungdomar behåller banden med och intresset för länet. För att på sikt förbättra förutsättningarna för Västernorrlands läns utveckling framstår satsningar på högre utbildning som en mycket viktig åtgärd.

Väl fungerande och decentraliserade grund- och gymnasieskolor är en förutsättning för att boende, verksamheter och service skall vara spridda över hela länet och inom varje kommun.

Vägar och kommunikationer

Goda kommunikationer är en av de viktigaste förutsättningarna för att ett län som Västernorrland med framgång skall kunna konkurrera om arbetsplatser och verksamhet med storstadsområdena. Det är därför viktigt att trafikpolitiken ökar, och inte minskar, förutsättningarna för väl fungerande kommunikationer både inom länet och mellan länet och övriga landet.

Det är väsentligt att som vi framhåller i särskild motion järnvägstrafiken utvecklas i stället för att avvecklas. Vi ser genomförande av snabbtågsförbindelse Sundsvall–Stockholm och upprustning och bibehållande av trafiken även vad gäller övriga järnvägar inom Västernorrland och angränsande län som synnerligen viktiga inslag i en tillfredsställande infrastruktur för länet.

I förhållande till andra län är vägstandarden genomsnittligt låg i Västernorrland. Tyvärr har inte väganslagen varit tillräckliga för nödvändiga vägupprustningar. Utan att avvakta färdigställande av Deltavägen, vars byggande vi mötsatte oss, bör medel anvisas för vägbyggande och vägupprustningar i länet.

Den elintensiva industrin

Västernorrland är genom sin synnerligen elintensiva industri det mest elberoende länet. Planerade höjningar av elpriserna har därför skapat oro i hela länet och inte minst bland den elberoende industrins företrädare och anställda. Cirka 5 000 arbetstillfällen anses kunna vara hotade på sikt av höjda elpriser. Vissa företag överväger redan att lägga nya tillverkningar i andra länder i stället för i anslutning till sina industrier i Västernorrland.

Trots sin ställning som landets mest elintensiva län är länet en viktig leverantör av elkraft till Mellan- och Sydsverige. Ett normalår produceras tolv TWh, varav sju går till länets egen förbrukning, huvudsakligen industrin, och fem TWh exporteras söderut. Västernorrland lämnar på detta sätt ett mycket väsentligt bidrag till det svenska folkhushållet genom produktion av mycket billig elkraft.

Det är både en rättvisefråga och en avgörande fråga för länet och dess industri att beskattningen och prisutvecklingen på el blir sådan att erforderligt stor del av den el som produceras inom länet även i framtiden kan utnyttjas där och den elintensiva industrin kan fortsätta sin verksamhet inom Västernorrland.

För länet är det viktigt att det verkligen förs en energipolitik som stimulerar till utnyttjande av alternativa energikällor. Ett större utnyttjande av främst skogsavfall skulle för länets del betyda mycket för sysselsättningen särskilt i glesbygdsområdena.

Totalförsvaret

Västernorrlands län hotas av indragningar inom försvarsområdet enligt ÖBs programplan 89-92 grundad bl.a. på FU 88. Med hänsyn till situationen i länet är det av allra största betydelse att sysselsättningen och verksamheten inom försvarsorganisationen inom länet inte begränsas. Det är viktigt ur regionalpolitisk synpunkt för hela länet, och speciellt inom Sollefteå och Härnösands kommuner, att verksamheter inom försvaret ej flyttas från länet, utan fortsätter att ge underlag för sysselsättning och service i ungefär samma utsträckning som hittills.

Vi motsätter oss även planerade indragningar inom krigsorganisationen i länet. Det är helt oacceptabelt att låta Västernorrland med sitt strategiska läge, bl.a. för de nord-sydliga transportmöjligheterna, bli en ur försvarssynpunkt svag midja i vårt land. Den föreslagna halveringen av den marina krigsorganisationen utmed Norrlandskusten kan inte heller accepteras.

För ett fungerande totalförsvaret fordras även en tillräcklig civil beredskap med bl.a. en över länets olika delar spridd livsmedelsproduktion och livsmedelsindustri samt kommunikationsmöjligheter och annan erforderlig infrastruktur.

Samlade insatser behövs

Eftersom Västernorrlands problem ej blivit tillräckligt uppmärksammade måste, enligt vår mening, riksdagen i uttalande till regeringen fastslå att samlade, omfattande och verkningfulla insatser krävs för Västernorrland.

Det fordras att en översyn görs av olika samhällsområden och att bedömningar görs om vilka åtgärder som kan sättas in för att dels förbättra infrastrukturen och därmed de allmänna förutsättningarna för länet, dels förlägga fler verksamheter till länet, dels även underlätta för verksamheter och expansion av näringslivet inom länet.

Det är även viktigt att insatserna görs så att den inomregionala balansen i länet förbättras. Som vi framhållit har länets inland de största problemen. Det är därför speciellt viktigt att ge dessa områden bättre förutsättningar och dit göra de lokaliseringar som är möjliga och lämpliga.

Sammanfattningsvis vill vi framhålla vikten av att de olika krav vi framför i de nämnda motionerna får en positiv behandling och att riksdagen i anledning av denna motion uttalar behovet av samlade insatser för att vända utvecklingen i Västernorrland så att länet i stället för ett krislän med fortgående befolkningsminskning blir ett län med positiv utveckling och inomregional balans.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten av samlade insatser syftande till en positiv utveckling för Västernorrlands län.

Stockholm den 25 januari 1989

Martin Olsson (c)

Görel Thurdin (c)